

Varför ger inte TRÄNINGEN RESULTAT?



Har du någon gång fastnat helt i din träning, trots att du tycker du har en riktigt bra belöning och är extremt noggrann med din timing? En förklaring kan vara att din hund blir förstärkt av något helt annat än vad du tror.

TEXT: JENNY WIBÄCK FOTO: ISTOCK PHOTO

Hundägaren Karl är på valpkurs. Hans hund Lukas är lite uppstressad och försöker ta sig fram till en annan hund som står en bit ifrån dem. Karl håller emot i kopplet och säger "sitt" upprepade gånger, utan resultat. Efter ett tag lägger han handen på hundens rumpa och trycker samtidigt som han säger "sitt ner, säger jag ju", varpå Lukas hamnar i sittande ställning och Karl belönar honom med en godisbit, samtidigt som han säger att Lukas är duktig.

Efter ett litet tag reser sig Lukas på nytt och stretar mot den andra hunden, som svarar med en lekinvit. Lukas blir då än mer angelägen och den här gången får Karl trycka ännu hårdare på rumpan för att få honom att sitta ner. Han får då direkt en ny godis, som han gärna äter. Men det går inte mer än två sekunder innan beteendet upprepas igen. Karl blir frustrerad – han belönar ju precis som instruktören instruerat, men ändå ger det ingen effekt?

ATT FÖRSTÄRKA RÄTT BETEENDE

En annan hundägare, Sandra, tränar apportering med sin hund Smulan. Smulan springer ut mot apportboken, griper fint och behåller samma tempo in, men när hon kommer in till sidan så tuggar hon på apporten. Sandra påminner henne då om att hålla apporten still, varpå Smulan håller jättefint. Sandra tar apporten för att ge Smulan hennes belöning. Hon repeterar övningen många gånger under ett par veckors tid, men får ingen skillnad i utförandet. Detta trots att hon tycker att hon varje gång tajmar belöningen väl, precis när Smulan håller apporten stilla. Sandra blir förbryllad. Nu har hon belönat just fasthållandet så många gånger, men ändå har hon fortfarande en apportering med tugg i ingångarna?

Grundbulten i belöningsbaserad träning är att förstärka det vi vill se mer av. Både Karl och Sandra tycker att de gör detta, eftersom deras respektive hundar får belöningar när de utför

de önskade beteenden – sitta, respektive hålla fast. De har båda dessutom belöningar som hundarna tycker mycket om. Varför gör de då inga framsteg i träningen?

VAD ÄR ORSAKEN TILL ATT BETEENDET UPPVISAS?

Ibland när vi fokuserar på belöningar och tajming, så glömmer vi att hålla koll på orsaken till att ett visst beteende uppvisas. Orsaken till att Karls hund sitter ner på valpkursen är för att han trycker på rumpan. Lukas blir glad för sin belöning, men han har troligen inte någon direkt koll på att han sitter ner. Karl kanske, liksom många andra, gör det där handtrycket på rumpan mer eller mindre omedvetet och tror att Lukas sitter ner för att han har sagt ordet "sitt".

När Lukas försöker ta sig fram till den andra hunden, så svarar den med lekinviter. Detta är Lukas väldigt medveten om och försöker därför upprepa beteendet. Det som framför allt förstärker Lukas beteende i den situationen är alltså den andra hundens agerande. Lukas försöker ta sig dit – hunden svarar med lekinviter – Lukas upprepar beteendet "dra mot den andra hunden".

Vad husse gör i samma stund påverkar inte så mycket eftersom Lukas just då inte är aktiv i den lärprocessen. Egentligen är han därför inte heller belönad för att han sätter sig, för det är inget han gör på ett medvetet plan, utan bara en effekt av hussets tryckande hand. Däremot äter han godisen som bjuds, men han vet inte varför han fick den.

Egentligen är det enkelt – om vi vill upprätthålla beteendet, så måste vi upprätthålla orsaken till att beteendet uppvisas. Lukas sitter för att husse trycker med handen på hans rumpa. Om husse vill att Lukas ska sitta fler gånger, så får han fortsätta trycka på rumpan.

På samma sätt behöver Sandra upprätthålla sitt hjälpkommando "håll fast" för att få sin hund att fortsätta uppvisa beteendet

”hålla fast apporten”. Genom sina hjälper får förarna fram de beteenden de vill ha, men ingen av dem har en plan för hur dessa hjälper ska jobbas bort för att de ska nå sin målbild.

VAD ÄR VAD OCH VARFÖR SÅ KONSTIGA BEGREPP?

	Mer av ett beteende	Mindre av ett beteende
Något tillförs	Positiv förstärkning	Positivt straff
Något tas bort/upphör	Negativ förstärkning	Negativt straff

Begreppen ovan brukar förvirra de flesta hundtränare, men det finns en stor vits i att ”kunna dem” för att bättre förstå vad som egentligen händer i träningen. I behaviorismen, som bland annat klickerträningen har vuxit fram ur, så är utgångspunkten att ett beteende är en funktion av tidigare förstärkning. Sandras hjälpkommando ”håll fast” kan fungera som en positiv förstärkning, om det för hunden betyder en rolig uppgift som leder till belöning. Omedvetet förstärker Sandra beteendet tugga hos sin hund. I detta skapas en beteendekedja som i hundens hjärna kan se ut så här:

”Hämta apporten – tugga på apporten – få den roliga uppgiften håll fast...som leder till belöning!”

”Håll fast” skulle dock också kunna vara en negativ förstärkning. Om Sandra till exempel säger det i en arg ton samtidigt som hon står böjd över hunden med rynkade ögonbryn och upprepar signalen tills hunden håller still – ja, då får hon fram beteendet ”håll fast” för att hunden vill undvika hennes hotfullhet (det vill säga, beteendet håll fast fås fram och behöver upprätthållas med negativ förstärkning). Här har vi ett exempel på glad och lättsam träning och ett exempel på betydligt tråkigare träning, men inget av alternativen leder till slutmålet. Som tränare blir du också förstärkt, precis som din hund och detta är kanske det viktigaste att hålla koll på. Varje gång Sandra ger signalen ”håll fast” (oavsett om det sker som en positiv eller negativ förstärkning) så får hon se det beteende hon är

ute efter, vilket blir belönande för henne som tränare. Detta förklarar varför det är så lätt att fastna i olika hjälper eller dubbelkommandon och att därmed lura sig själv att träningen går framåt, när den i själva verket snarare tar en bakåt.

På samma sätt blir Karl förstärkt i sitt beteende ”trycka på rumpen”, eftersom Lukas då sätter sig och lugnar sig, vilket är vad han eftersträvar just då. Hunden får å sin sida den bästa förstärkningen från grannhunden och den ges exakt då han reser sig och drar i kopplet. Det är alltså viktigt att påminna sig om att det inte bara är en själv som förstärker hundens beteenden, utan allt den upplever i miljön kan också ha en förstärkande effekt.

För att lösa dessa scenarion på ett sätt så skulle följande tillvägagångssätt kunna användas:

TUGG PÅ APPORTEN

I exemplet med Sandras träning så vill hennes hund göra färdigt uppgiften – lämna apporten till matte – för att få sin belöning. En lösning är då att ta bort det hunden vill ha när ett oönskat beteende uppvisas (det vill säga negativt straff). För att få bra tajming på detta och göra det konkret med hunden, kan man med fördel använda metoden omvänt lockande (beskriven i Brukshunden nr 5-2016 i Emma Wahléns artikel Stadga). Ett annat alternativ kan vara att direkt då tuggen uppvisas kliva ur sin position och på ett lekfullt sätt förmedla till hunden att ”där missade du chansen att komma i mål”. Eftersom du vill att hunden försöker igen, så är det viktigt att informationen inte förmedlas som ett hot (positivt straff) utan att den istället peppar hunden till att ta i mer.

SITTA PÅ KOMMANDO BLAND ANDRA HUNDAR

I exemplet med Lukas, så är det viktigast att först och främst ta bort det som förstärker det oönskade beteendet, det vill säga den andra hundens lekinviter. Om inte den andra hundens ägare har kompetens att bistå i detta, så byt till lämpliga statishundar utan lekintresse. När Lukas klarar sitt-kommandot bland dessa (utan hjälp av negativ förstärkning från den tryckande handen) så kan man successivt avancera till svårare och svårare störningar.

NEGATIVT BEHÖVER INTE VARA NEGATIVT!

Positivt och negativt handlar alltså inte i det här fallet om ”ond” eller ”god”. Positivt betyder att något tillförs (belöning eller bestraffning) och negativt betyder att något tas bort (ett obehag, som till exempel ett tryck på rumpen, eller en belöning som att få göra färdigt sin roliga uppgift).

TRÄNA PÅ DIG SJÄLV!

I din vardag har du massor av exempel på samtliga metoder och det kan vara intressant att analysera vilka du brukar tillämpa på din omgivning såväl som på dig själv. Driver du dig framåt med negativ förstärkning, i den mån att du oftast gör saker för att du borde? Och gör du likadant med andra, genom att använda dåligt samvete som verktyg för att få det du vill ha?

Du sätter ramarna för hur du vill vara och ha det, såväl i din vardag som i din hundträning. Vill du inte känna prestationsångest, så kan du exempelvis råda bot på detta genom att tillämpa negativt straff på dig själv. När prestationsångesten infinner sig, så tillåt inte dig själv att träna i den känslan. Och vill du att din hund arbetar med glädje för att få sin belöning, så se till att det också är belöningen som utgör verktyget för att få fram de beteenden du vill se mer av. ■



VIKTIGT OM BEGREPPET ”POSITIVT STRAFF”

Begreppet ”positivt straff” används inom inlärningspsykologiska teorier och betyder alltså inte ”bra”/”trevligt”, utan beskriver att något tillförs i syfte att få mindre av ett beteende. (När något tas bort i samma syfte så används istället begreppet ”negativt”). Vid utövande av positivt straff så är det ett obehag som tillförs. Det kan handla om ett ryck i kopplet, ett slag, eller något annat hunden upplever skrämmande och är alltså ingenting som den här artikeln vill uppmuntra till. Tvärtom är syftet att påtala vikten att vara medveten om vad vi gör och vilka konsekvenser det får.